

DOI: 10.7251/GFP2515243B

UDC: 343.91:316.624-053.6(497.6RS)

Pregledni rad

Datum prijema rada:
17. jun 2025.

Datum prihvatanja rada:
26. jun 2025.

Uticaj zloupotrebe opojnih droga na maloljetničku delinkvenciju u Republici Srpskoj

Apstrakt: Maloljetnička delinkvencija, kao vid socijalno neprihvatljivog ponašanja mladih, jedna je od najzastupljenijih i najkompleksnijih pojava u svim današnjim modernim društvima. Uzroci maloljetničke delinkvencije su višestruki, počevši od psiholoških, preko socioekonomskih, do institucionalnih faktora. S druge strane, maloljetnička delinkvencija povezana sa zloupotrebom opojnih droga postaje ne samo pravni i socijalni, već i hitan javnozdravstveni problem. Osim porodice koja nesumnjivo ima prvorazrednu preventivno-zaštitnu ulogu i funkciju u sprečavanju zloupotreba opojnih droga među mladima, i drugi subjekti su važni preventivni faktori, i to: obrazovne ustanove, mediji, sportski kolektivi, religijske zajednice, nevladin sektor, ali je važan i pojedinac kao autoritet koji svojim djelovanjem može da pruži važan doprinos na planu prevencije.

Podizanje i jačanje svijesti o štetnosti opojnih droga kod svih građana, a posebno kod maloljetnika, najvažniji je preventivni faktor.

Ključne riječi: maloljetnička delinkvencija, opojne droge, Republika Srpska.

1. UVOD

Maloljetnička delinkvencija, kao vid socijalno neprihvatljivog ponašanja mladih, jedna je od najzastupljenijih i najkompleksnijih pojava u modernim društvima. Predstavlja ozbiljan bezbjednosni, socijalni, pravni i zdravstveni problem koji zahtijeva multisektorski pristup. Iako se ova pojava javlja u svim društvima, bez obzira na stepen razvijenosti, u posljednjim decenijama je uočen trend porasta delinkventnog ponašanja među mladima, naročito u kontekstu povećane dostupnosti i zloupotrebe opojnih droga. Republika Srpska, kao dio složenog društvenog i pravnog sistema Bosne i Hercegovine, nije izuzeta od ovih negativnih pojava.

Mladi se tokom adolescencije suočavaju sa brojnim izazovima, od psiholoških i emocionalnih kriza, preko porodičnih problema, do socijalne marginalizacije. U takvim uslovima, zloupotreba opojnih droga često se javlja kao vid „bijega“ od stvarnosti, ali i kao sredstvo uključivanja u grupe koje ne poštuju društvena pravila. Upravo tu počinje klizanje u sferu de-

Kristina Blažević

Diplomirani pravnik, student master studija na Fakultetu pravnih nauka Panevropskog Univerziteta APEIRON u Banjoj Luci

Radovan Dević

Diplomirani pravnik, student master studija na Fakultetu pravnih nauka Panevropskog Univerziteta APEIRON u Banjoj Luci.

linkventnog ponašanja, što uključuje i lakše i teža krivična djela. Posebno je zabrinjavajuće što sve veći broj maloljetnika ulazi u kontakt sa opojnim drogama već u osnovnoj školi, a zatim i u srednjoj, što ukazuje na potrebu za hitnom i efikasnom reakcijom društva.

Uzroci maloljetničke delinkvencije su višestruki, počevši od psiholoških, preko socioekonomskih, do institucionalnih faktora. Istraživanja pokazuju da mladi koji žive u siromašnim i nestabilnim sredinama, bez adekvatnog porodičnog nadzora, uz nasilje u porodici ili zloupotrebu alkohola i droge u bližem okruženju, imaju znatno veći rizik da krenu putem devijantnog ponašanja. Takođe, vršnjački uticaj, stigmatizacija u školskom okruženju, kao i nedostatak preventivnih i edukativnih sadržaja dovode do toga da dijete koje bi se moglo usmjeriti pozitivno – završi kao izvršilac krivičnog djela.

U tom kontekstu, maloljetnička delinkvencija povezana sa zloupotrebom opojnih droga postaje ne samo pravni i socijalni, već i hitan javno zdravstveni problem. Rastući broj maloljetnika koji konzumiraju psihoaktivne supstance ili učestvuju u njihovoj distribuciji, zahtijeva analizu faktora rizika, identifikaciju ključnih uzroka i efikasnu primjenu preventivnih i represivnih mjera.

Podaci iz Republike Srpske pokazuju da najveći broj maloljetničkih krivičnih djela pripada grupi djela protiv imovine i života i tijela, ali se istovremeno ukazuje na rast učešća u krivičnim djelima povezanim sa narkoticima – bilo kao konzumenti, bilo kao počinioci, pa čak i kao žrtve iskorištavanja od strane odraslih ili dilera. Polazeći od činjenice da je maloljetnička delinkvencija rezultat složenog procesa razvoja ličnosti u nepovoljnim uslovima, kao i da je zloupotreba droga jedan od ključnih indikatora rizičnog ponašanja mladih, neophodno je djelovanje svih relevantnih institucija. Porodica, škola, policija, pravosuđe, zdravstvene ustanove, ali i nevladine organizacije, moraju imati jedinstven pristup koji objedinjuje represiju, edukaciju, socijalnu podršku i terapijske programe.

Predmet ovog rada je ispitivanje uticaja zloupotrebe opojnih droga na pojavu i oblik maloljetničke delinkvencije u Republici Srpskoj. Cilj istraživanja jeste da se ukaže na vezu između konzumiranja opojnih droga i učestalosti delinkventnog ponašanja kod maloljetnika, ali i da se ponude konkretne preporuke u oblasti prevencije, kontrole i resocijalizacije mladih.

Metode korišćene u radu obuhvataju desk analizu postojeće literature i relevantnih naučnih izvora, pregled statističkih podataka dobijenih od zvaničnih institucija kao što su Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske, Zavod za statistiku Republike Srpske, tužilaštva i sudovi, kao i analizu savremenih pristupa prevenciji u međunarodnoj praksi. Koristi se i komparativni i analitički metod radi boljeg sagledavanja trendova, uzroka i mjera za suzbijanje ove pojave.

2. POJAM MALOLJETNIČKE DELINKVENCije

Maloljetnička delinkvencija odnosi se na kriminalno ponašanje mladih ljudi i predstavlja poseban oblik poremećaja u njihovom ponašanju. To je društveni problem koji negativno utiče na razvoj zajednice i društva u cjelini. Maloljetnička delinkvencija obuhvata sva djela koja su prema zakonima definisana kao krivična djela kada ih počinje mlade osobe. Iako postoji sličnost sa kriminalnim ponašanjem odraslih, delinkvencija kod mladih ima svoje specifičnosti koje proističu iz njihove biološke, psihološke i socijalne situacije, kao i pravnog okvira. Kako mladi odrastaju, njihovo delinkventno ponašanje može postati način života, gdje takvi postupci dobijaju značenje „herojskih djela“ i avantura, čime se jača njihov osjećaj društvene važnosti i samopouzdanja (Macanović i sar., 2016).

Zapravo, maloljetnička delinkvencija u širem smislu predstavlja prestupničko ponašanje kojim se krše uobičajeni i propisani oblici i obrasci ponašanja u određenom društvenom okruženju. Starosna dob maloljetnika obuhvata period od 14 do 18 godina života. Klasifikacija maloljetnika vrši se na mlađe maloljetnike (14-16 godina) i starije maloljetnike (16-18 godina). U prvom slučaju, jedina mogućnost je izricanje vaspitnih mjera, dok u drugom postoji mogućnost i izricanja kazne u vidu maloljetničkog zatvora. U suštini, riječ je o negativno formiranoj ličnosti maloljetnika koja je spremna da krši moralne i društvene norme, što predstavlja početak njihove kriminalne karijere (Ilić, 2016).

Delinkvenciju, osim činjenja krivičnih djela, čine i takozvani „statusni prekršaji“, kao što su bježanje iz kuće, tuče, sitne krađe, zloupotreba alkohola, narkotičkih sredstava i slično. Osnovna razlika između kriminalnog ponašanja mladih i odraslih jeste u tome što je krivična odgovornost maloljetnika smanjena zbog njihove nezrelosti. Mnogo faktora i promjena tokom adolescentnog doba utiču na sklonost maloljetnika ka delinkventnom ponašanju. Za maloljetnike sklone ovakvom ponašanju uglavnom je karakteristično nedovoljno razvijeno apstraktno mišljenje i moralno rasuđivanje, smanjena je mentalna fleksibilnost, usmjereni su na sadašnje vrijeme, a dugoročno predviđanje im je slabije. Emocionalni faktori povezani sa ovakvom djecom su: povećana impulsivnost, slabija kontrola emocija i agresivnog ponašanja, smanjena sposobnost racionalnog ponašanja i donošenja odluka zasnovanih na emocijama (Šobot i sar., 2010).

Sve ovo čini mlade sklonijim rizičnim i nepromišljenim delinkventnim aktima. Izražena autonomija, kao i slabljenje veza u porodičnim odnosima, uz jačanje vršnjačke lojalnosti i uticaja vršnjaka, samo su neke od mogućnosti koje dovode do udruživanja sa delinkventnim vršnjacima, koji pribjegavaju delinkventnim djelima (Šobot i sar., 2010).

Dvije su grupe delinkvenata koje se odnose na delinkventno ponašanje. Jedni od njih pripadaju mladima iz siromašnih i zapuštenih sredina, gdje je uobičajena maloljetnička delinkvencija, te predstavlja jedan od načina da se dođe do osnovnih sredstava za život, pa se čak ne osuđuje u predviđenoj mjeri. Drugu kategoriju čine delinkventi koji to postaju zbog psihičkih razloga; neki od njih odrastaju u porodicama sa poremećenom komunikacijom, te postaju prestupnici zbog protesta prema svojoj okolini i okruženju. Psiholozi psihološkim faktorima daju primaran značaj i važno mjesto, a socijalnim sekundaran. Adolescencija se vezuje za period burnih promjena, nepredvidivih postupaka, regresije i diskontinuiteta (Slavković i sar., 2019).

U faktore rizika ubraja se i omalovažavanje i izloženost agresivnosti u vidu žrtve tokom perioda adolescencije, što predviđa počinjenje kriminalnih radnji u srednjoj odrasloj dobi. U školama, učenici skloni društveno neprihvatljivim ponašanjima uglavnom su stigmatizovani od strane vršnjaka, tj. njihovo ponašanje samo po sebi je rizik za odbačenost iz prosocijalnih i društveno prihvatljivih socijalnih grupa. Problemi u ponašanju, internalizovani ili eksternalizovani, muški pol, odbačenost od strane vršnjaka, zloupotreba alkohola ili droge u porodici i nasilje u porodici, nadzor roditelja, ekonomski stres u porodici, jednoroditeljska domaćinstva, visoka stopa kriminaliteta u susjedstvu, kao i siromaštvo u okruženju, faktori su koji predisponiraju nastanak nekog od oblika maloljetničkog delinkventnog ponašanja (Pleh i sar., 2020).

3. UTICAJ ZLOUPOTREBE OPOJNIH DROGA NA POJAVU MALOLJETNIČKE DELINKVENCije U REPUBLICI SRPSKOJ

Struktura kriminaliteta maloljetnih lica u Republici Srpskoj može da se utvrdi na osnovu podataka o registrovanom kriminalitetu maloljetnika koji su prikazani u zvaničnim evidencijama Zavoda za statistiku Republike Srpske, Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske, sudova, tužilaštava i Ombudsmana za djecu Republike Srpske.

Osim toga, postoje i razni naučnoistraživački projekti koji su usmjereni ka ovom kriminalnom fenomenu, uključujući sve njegove dimenzije. Prema podacima Ministarstva unutrašnjih poslova, u Republici Srpskoj maloljetnička delinkvencija bilježi nastavak relativno brojnijeg učešća maloljetnika u izvršenju krivičnog djela, u odnosu na 2000. godinu. Struktura krivičnih djela čiji su izvršioci maloljetnici, mnogo je jednostavnija od strukture krivičnih djela koja vrše punoljetna lica (Šikman, 2013).

Zloupotreba opojnih droga godinama je problem sa kojim se suočavaju mladi tokom perioda odrastanja. Adolescencija je period u kojem su mladi najpodložniji uticajima vršnjaka, što povećava vjerovatnoću delinkventnog ponašanja. Dok sa jedne strane pripadnost određenim grupama pozitivnog ponašanja može imati pozitivan uticaj na školski uspjeh, s druge strane, pripadnost grupama problematičnog ponašanja, u kombinaciji sa zloupotrebom opojnih droga, može stvoriti brojne probleme i povećati rizik od maloljetničke delinkvencije. Za mlade koji žive u područjima sa visokim nivoom kriminaliteta važi da će vjerovatno da se upuste u upotrebu opojnih materija ili da će biti regrutovani za kriminalne aktivnosti, u većoj mjeri nego mladi koji žive u stabilnijim područjima (Kovačević i sar., 2024).

Kao društvena devijacija, zloupotreba opojnih droga je sve složeniji problem društva, a svojom masovnošću predstavlja vodeću ovisnost koja uvodi razne vidove kašnjenog ponašanja. Ova pojava posebno dolazi do izražaja u odnosu na maloljetnike za koje je karakteristično sve učestalije konzumiranje opojnih droga, čak sa tendencijom smanjenja starosne dobi maloljetnih konzumenata opojnih droga, te je izražena prevalencija njihove viktimizacije zloupotrebama opojnih droga u pogledu njihovog iskorišćavanja za preduzimanje inkriminirajućih radnji iz oblasti zloupotrebe opojnih droga (Orlić i sar., 2020).

Narkomanija je sve zastupljenija u srednjim školama, ali i u završnim razredima osnovnih škola. Dileri nude drogu na ulici, u dvorištima škola, u parkovima, haustorima, na tehno-žurkama itd. Zabrinjavajući je podatak da je narkomanija ukorijenjena među maloljetnicima, kako u gradskim centrima, tako i u manjim gradovima i u selima. Marihuana je najzastupljenija opojna droga, a u školama se sreće i sintetička droga ekstazi i heroin. U školama uglavnom nisu u pitanju individualni slučajevi, već učenici kolektivno sakupljaju novac zarad zajedničke kupovine i udruženog konzumiranja droge, a naročito na izletima, lokalnim proslavama i na ekskurzijama (Milošević i sar., 2014).

Meta dilera su često školska omladina. U početku se droga poklanja maloljetnicima, te se postepeno povećava krug zavisnika. Osim toga, djeca školskog uzrasta se koriste kako bi preprodavala drogu u školama, što otežava dokazivanje i prijavljivanje ovog krivičnog djela. Uglavnom su to djeca, tj. krivično neodgovorna lica do četrnaest godina starosti (Milošević i sar., 2014).

Bolesti zavisnosti, poslije malignih i kardiovaskularnih bolesti, treći su po težini javnozdravstveni problem od posebne važnosti i sa velikim uticajem na pojedinca, porodicu i cjelokupno društvo, a upotreba opojnih droga jedna je od najtežih sociopatoloških pojava današnjice. Poremećaji koji nastaju zbog zloupotrebe droga su mentalni i bihevioralni

poremećaji koji nastaju kao rezultat jednokratne ili ponavljane upotrebe materija i nekih lijekova. Na početku, droga dovodi do ugodnih psihoaktivnih efekata koji se pojačavaju ponavljanom upotrebom, a pojedine materije mogu štetno djelovati na razne načine, kako mentalnom, tako i fizičkom zdravlju, te na kraju dovesti do bolesti zavisnosti (Gracin i sar., 2023).

U Republici Srpskoj, tužilaštva su u 2024. godini imala za 16.2% manje prijava protiv maloljetnih lica u odnosu na prethodnu godinu. Za sve optužene maloljetnike izrečene su krivične sankcije. Izrečeno je 28 krivičnih sankcija, a 100% su bile vaspitne mjere.¹

Nije izrečena nijedna kazna zatvora za maloljetnike. Najbrojnija su bila krivična djela iz grupe protiv imovine, te protiv života i tijela. Čak 34.1% odnosi se na imovinska krivična djela, za šta je i osuđeno 32.1% maloljetnika, a 35.7% za djela protiv života i tijela.²

Временски период	Подручје	Вриједност	Јединица	Подгрупа	Индикатор
2022	РЕПУБЛИКА СРПСКА	14	Учиницац	Укупно	Кривична дјела против живота и тијела
2022	РЕПУБЛИКА СРПСКА	1	Учиницац	Укупно	Кривична дјела против полног интегритета
2022	РЕПУБЛИКА СРПСКА	1	Учиницац	Укупно	Кривична дјела против брака и породице
2022	РЕПУБЛИКА СРПСКА	2	Учиницац	Укупно	Кривична дјела против здравља људи
2022	РЕПУБЛИКА СРПСКА	12	Учиницац	Укупно	Кривична дјела против имовине
2022	РЕПУБЛИКА СРПСКА	1	Учиницац	Укупно	Кривична дјела против безбједности јавног саобраћаја

Slika 1. Optužena maloljetna lica u Republici Srpskoj (2022. godina)

Izvor: <http://www3.rzs.rs.ba:8080/rzs/faces/indicators.xhtml>, Pristupljeno: 14.06.2025. godine

U Republici Srbiji, u 2023. godini je podnijeto 2.598 krivičnih prijava ka maloljetnim počiniocima krivičnih djela.

Broj podnijetih prijedloga za izricanje krivičnih sankcija iznosio je 1.867, dok je krivična sankcija iznesena za njih 1.454. Broj maloljetnika kojima su izrečene krivične sankcije u 2023. godini veći je za 20% u odnosu na prethodnu godinu (Kovačević i sar., 2024).

4. PREVENCIJA I KONTROLA ZLOUPOTREBE DROGA MEĐU MALOLJETNICIMA

Osim porodice koja nesumnjivo ima prvorazrednu preventivno-zaštitnu ulogu i funkciji, i drugi subjekti su važni preventivni faktori, i to: obrazovne ustanove, mediji, sportski kolektivi, religijske zajednice, nevladin sektor, ali je važan i pojedinac kao autoritet koji svojim djelovanjem može da pruži važan doprinos na planu prevencije. Povećanje svijesti o štetnosti opojnih droga kod svih građana, a posebno kod maloljetnika, najvažniji je preventivni faktor. Strateški planovi za borbu protiv zloupotrebe opojnih droga, kao i preventivni programi moraju se prilagoditi društvenim potrebama, uvažavajući specifične etiološke faktore (Orlić i sar., 2020).

¹ <https://www.rzs.rs.ba/front/article/7063/>, Pristupljeno: 13.05.2025. godine.

² <https://www.rzs.rs.ba/front/article/7063/>, Pristupljeno: 13.05.2025. godine.

Važna preventivna mjera kada je u pitanju zloupotreba opojnih droga jeste efikasan nadzor nad proizvodnjom i prometom supstanci koje mogu da se upotrijebe za ilegalnu proizvodnju opojnih droga i psihotropnih materija, što je važan elemenat u sprječavanju nezakonite proizvodnje opojnih droga i vodi ka smanjenju njihove ponude. Pošto su danas ove materije lako dostupne, jer se koriste u hemijskoj, farmaceutskoj, kozmetičkoj i sličnim industrijama, neophodno je sprovesti kontrolu proizvodnje i prometa, uključujući uvoz i izvoz, shodno zakonskim propisima, kako bi se spriječila, tj. smanjila na minimum mogućnost njihove nezakonite upotrebe. Zato je potrebna kontrola nad proizvodnim subjektima, naučnim i istraživačkim institucijama, nad uvozom-izvozom i prometom prekursora i opreme koja se koristi tokom njihove upotrebe (Igrački, 2025).

Prevenција delikata u vezi sa opojnim drogama jedan je od strateških prioriteta Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske. Posljednjih godina bilježi se intenziviranje policijskih aktivnosti u ovoj oblasti rada, kako na represivnom, tako i na preventivnom planu.

Povećan je broj otkrivenih i prijavljenih delikata u vezi sa opojnom drogom, a posebna pažnja posvećuje se radu sa djecom i mladima kroz mnoge informativno-edukativne događaje, sa ciljem podizanja svijesti o štetnosti zloupotrebe opojnih droga, kao i unaprijeđivanja njihovih znanja radi prepoznavanja problema i zaštite. Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske sa školama i lokalnim partnerima može sprovesti razne informativno-edukativne aktivnosti namijenjene podizanju nivoa svijesti i problemu zloupotrebe opojnih droga i načinima bezbjedonosne zaštite djece i mladih (Stevanović i sar., 2020).

U preventivne aktivnosti i organizovanu borbu protiv svih vrsta i oblika društveno neprihvatljivog i delinkventnog ponašanja mladih neophodno je uključiti sve snage koje imaju kontakt sa maloljetnicima (roditelji, nastavnici, škole, učenički i drugi domovi) u kojima mladi provode slobodno vrijeme jer zdravo okruženje je važna podrška u borbi protiv negativnih impulsa iz okoline. S obzirom da veliki dio omladine svoje slobodno vrijeme provodi za računarima, televizijom, te internetom, kao preventivna mjera zloupotrebe opojnih droga navode se i sportske aktivnosti. Sport je jedan od najdjelotvornijih mehanizama borbe protiv ove pojave. Provodeći vrijeme u sportskim halama mladima se smanjuje mogućnost svih misli koje ih mogu usmjeriti ka delinkventnom ponašanju. Kroz aktivno bavljenje sportom usvaja se disciplina, moralne vrijednosti i društvena odgovornost (Vujančić, 2022)

5. ZAKLJUČAK

Uticaj zloupotrebe opojnih droga na maloljetničku delinkvenciju predstavlja jedan od najozbiljnijih bezbjednosnih i socijalnih izazova savremenog društva. Kao što je prikazano u ovom radu, zloupotreba psihoaktivnih supstanci među mladima u Republici Srpskoj direktno je povezana sa porastom rizičnog i devijantnog ponašanja, uključujući izvršenje različitih krivičnih djela. Najugroženiji su maloljetnici koji žive u disfunkcionalnim porodicama, socijalno i ekonomski nestabilnim sredinama, te oni izloženi negativnom uticaju vršnjačkih grupa. Uočeno je i da sve mlada djeca postaju izložena i korištena u distribuciji droga, što ukazuje na dubinu i ozbiljnost ovog problema.

Suočavanje sa ovim fenomenom zahtijeva sveobuhvatan i koordinisan pristup koji uključuje prevenciju, obrazovanje, pravovremenu intervenciju, kao i efikasno sankcionisanje. Prevencija mora početi već u ranom djetinjstvu kroz jačanje porodičnih kapaciteta, školske podrške i promociju zdravih stilova života. Istovremeno, neophodno je unaprijediti institucionalnu saradnju između policije, škola, zdravstvenih ustanova i pravosuđa kako bi se blagovremeno identifikovala rizična

ponašanja i pružila podrška ugroženim maloljetnicima.

Samo integriranim i dosljednim društvenim odgovorom moguće je uticati na smanjenje maloljetničke delinkvencije povezane sa zloupotrebom droga i stvoriti uslove za zdrav i bezbjedan razvoj mladih u Republici Srpskoj.

6. LITERATURA

- Gracin, B., Romac, D. i saradnici (2023). Svugdje, sve i svatko u prevenciji ovisnosti. Banja Luka: Centar modernih znanja.
- Igrački, J. (2025). Suzbijanje zloupotrebe opojnih droga u Republici Srbiji. Beograd: Institut za kriminološka i sociološka istraživanja.
- Ilić, N. (2016). Krivične sankcije prema maloletnicima. *PRAVO-Teorija i praksa*, Vol. 33, No. 7-9, str. 75-88.
- Kovačević, M., Čopić, S. (2024). Delinkvencija dece i maloletnika: prevencija i društvena reakcija. Beograd: Univerzitet u Beogradu. Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju.
- Macanović, N., Grbić-Pavlović, N. i saradnici (2016). Maloljetnička delikvencija. Prevencija i resocijalizacija. Banja Luka: druženje nastavnika i saradnika Univerziteta u Banjoj Luci Evropski defendologija centar Banja Luka.
- Milošević, M., Teofilović, N. (2014). Socijalno nasilje mladih u Republici Srbiji. Banja Luka: Ministarstvo unutrašnjih poslova.
- Orlić, S., Karović, S. (2020). Kaznenopravni aspekti zaštite maloljetnih lica od zloupotrebe opojnih droga u Bosni i Hercegovini. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Tuzli*, Vol. 6, No. 1-2, str. 112-149.
- Pleh, V., Omersoftić, E. (2020). Prevencija maloljetničkog prestupništva i program (sekundarne) prevencije i neprihvatljivih oblika ponašanja i zaštite učenika u osnovnim školama kantona Sarajevo. *Centar modernih znanja*, No. 5, str. 494-504.
- Slavković, A.R., Slavković, B.R. (2019). Psihološki i porodični faktori koji utiču na pojavu maloljetničke delikvencije. *Sinteze*, No. 15, str. 51-66.
- Stevanović, I., Zečević, O. (2020) Krivična dela maloletnika u vezi sa drogom - prevencija i suzbijanje. *Međunarodni naučni tematski skup Droga i narkomanija: pravni, kriminološki, sociološki i medicinski problemi*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, str. 287-299.
- Šikman, M. (2013). Kriminalitet maloljetnika u Republici Srpskoj. Banja Luka: Visoka škola unutrašnjih poslova.
- Šobot, V., Marković, J. i saradnici (2010). Maloletnička delikvencija. *Engrami*, No. 3, Novi Sad: Institut za psihijatriju. Klinički centar Vojvodine.
- Vujanić, (2022). Sport kao mogućnost rane prevencije asocijalnog i delinkventnog ponašanja mladih i djece. Banja Luka: Univerzitet u Banjoj Luci, Studentski parlament Univerziteta u Banjoj Luci.
- <http://www3.rzs.rs.ba:8080/rzs/faces/indicators.xhtml>, Pristupljeno: 14.06.2025. godine
- <https://www.rzs.rs.ba/front/article/7063/>, Pristupljeno: 13.05.2025. godine

